

דוגמה אישית

המיתוס, הסתירה, והפתרון – מה באמת מעצב את עולמו של הילד

מאת: הרב יחיאל יעקובזון

תוכן העניינים

פרק א – המיתוס הרווח על דוגמה אישית, ולמה אין לו פתרון

שתי הטענות שאין להן שחר · היועצים והדוגמה האישית כמגננה

פרק ב – משל השעון: למה ילד לא חושב שהוריו צבועים

"רק לילדים אסור" · השעון שלי, החוקים שלי

פרק ג – מגיל עשר: שתי מערכות, מה שאומרים ומה שחיים

איך הוא פותר את הסתירה · הילדה בכיתה, המורה, וקרבת החיים

פרק ד – הסתירה שמפילה את התיאוריה

כשדוגמה שלילית מועילה · איך הטעות המדעית נולדה

פרק ה – מקור תורני: סיפור החזון איש

שני דברים שהילד למד

פרק ו – הסיפור המרכזי: המשפחה, הקורבן, והילד שאמר "כסף"

מהאחוזא בכרמל לכולל · "מה הדבר הכי חשוב בחיים? כסף" · הפתרון: המחשה, לא דוגמה

המיתוס הרווח על דוגמה אישית, ולמה אין לו פתרון

בפרק זה: ההצגה המקובלת של בעיית הדוגמה האישית – "הילדים רואים שאנחנו צבועים" – ולמה, אם היא הייתה נכונה, לא הייתה לה בכלל תרופה. וסיפור חושפני על יועצים חינוכיים, שמצאו ב"דוגמה אישית" כלי מגננה נוח משלהם.

כמעט אין היום עיסוק בנושא חינוך שלא שם את הדוגמה האישית במקום מרכזי, אם לא במקום המרכזי ביותר. וככל שמושג הופך נפוץ ופופולרי יותר, הוא נוטה להתסלף יותר. יש כאן שתי רעות חולות. הראשונה: בצורה שבה מוצגת בעיית הדוגמה האישית בציבור, אין לה שום פתרון – אף אחד לא יכול לתת דוגמה אישית מושלמת, כפי שמצפים ממנו. השנייה, החמורה יותר: העיסוק הלא-מדויק בנושא מטשטש את הבעיה האמיתית ומונע את הפתרון האמיתי שלה – פתרון שכן קיים, אילו הבעיה הוצגה נכון.

שתי הטענות שאין להן שחר

מספרים לנו, בפשטות רבה, שרוב הבעיות החינוכיות של דורנו נובעות מבעיית הדוגמה האישית: "לא פלא שהילדים יוצאים כאלה, דור כזה, הורים כאלה." אנחנו, לפי הטענה, דורשים מהילדים דברים שאנחנו עצמנו לא עומדים בהם – "נאה דורשים ולא נאה מקיימים" – ולכן, מן הסתם, אין פלא שהם "רואים" את הצביעות ומרשים לעצמם ללכת בעקבותיה.

שתי נקודות מרכזיות מכילות את הנוסח הזה: א' שהבעיה היא בעיית צביעות – הילדים רואים שאנחנו נאה דורשים ולא נאה מקיימים. ב' שהבעיה נובעת מכך שאנחנו נכשלים – למשל, הורים המלמדים שאסור לשקר, והילד תופס שההורים עצמם משקרים, ולכן מרשה לעצמו להיות שקרן. אלא שהניסיון בשטח, אחרי שנים רבות של עבודה, מגלה שלדברים האלה אין שום בסיס. הציבור אינו צבוע. רוב מוחלט של הציבור, ואנחנו מכירים אותו היטב "מהדלת האחורית" – לא רק מהצד המצוחצח שנראה כלפי חוץ – מחנך למה שהוא באמת מאמין בו. אי-אפשר להציג אותו כצבוע. זה פשוט לא נכון עובדתית.

ואם הכוונה היא רק לכך שאנחנו לא מושלמים, שלפעמים אנחנו נכשלים – זה נכון, אבל זה לא ייחודי לדורנו. כך הוא טבעם של חיים רוחניים מאז ימי אדם הראשון: המתח בין מה שאדם יודע לבין מה שהוא מצליח ליישם הוא בדיוק מה שגורם לו להתקדם. וגם אחרי שהתגבר על חולשה מסוימת, אופקיו מתרחבים ומופיעות דרישות גבוהות יותר. זה לא ייגמר לעולם – רק בבית עולם.

"סליחה, שכחתי לשאול: מה עם הדוגמה האישית?"

הרב סיפר, בפני קהל יועצים ויועצות חינוכיים, על תקופה שבה בדק את הנושא הזה בחריפות. "אנחנו, היועצים," הסביר בציניות עצמית, "הראש שלנו מלא חוכמה, ידע והבנה יוצאי דופן, וההורים, ברוך השם, לא יודעים כלום – אבל יש להם ארנק מלא. הם באים אלינו, שואלים אותנו, ואנחנו שולפים מבור חוכמתנו הבלתי-נדלה תשובה, והם שולפים את הארנק. תמיכה הדדית מושלמת." הבעיה מתחילה, לדבריו, לקראת הפגישה השלישית או הרביעית, כשההורים מתחילים לפקפק: "האיש הזה באמת יודע מה הוא מדבר?" ואז, "אנחנו שולפים: 'רגע, סליחה, שכחתי לשאול – מה עם הדוגמה האישית?' וכל ההורים מקפלים את הזנב ומתגנבים בשקט הביתה."

הרב אתגר את קהל היועצים בשאלה כנה: "מי מכם, שבאו אליו זוג הורים לייעוץ, שאל אותם על הדוגמה האישית כבר בפגישה הראשונה? אף אחד. תמיד מנסים תחילה כל מיני דברים אחרים, וזה עולה רק בסוף, כשצריך 'לצאת מהעניין'. אם זה באמת כל כך מרכזי, ואתם מאמינים שזו הבעיה וגם הפתרון – למה לא להעלות אותו כבר בפגישה הראשונה? כי כולנו יודעים, לא במודע, שאם זו באמת הבעיה – אין לה פתרון. אין אדם מושלם. אז מה אפשר להציע להורים? 'אף פעם אל תיכשלו בשום דבר?' אם תעמדו במצב הזה, גם לא תגדלו ילדים."

משל השעון: למה ילד לא חושב שהוריו צבועים

בפרק זה: הסיפור המכונן שהרב הציג בפני בעלי מקצוע חילוניים כ"הדוגמה הקלאסית" לדוגמה אישית – ואיך, בניתוח מדוקדק, מתגלה שהוא בעצם מוכיח את ההפך הגמור. הילד לא חושב שהוריו צבועים, כי בעולמו הפנימי הם עצמם הסמכות שקובעת מה מותר ומה אסור.

"רק לילדים אסור"

שיעור בפדגוגיה מהבת בת הגן

אברך צעיר סיפר לרב סיפור על בתו, ילדה בגיל גן חובה, שנשארה חולה בבית. האמא, מורה, הלכה לעבודה כרגיל, והאבא נשאר לטפל בבת. הוא ישב בסלון, שקוע בספר, כשלפתע שמע צריחה: "כבר אלף פעם אמרתי לך לעשות את זה נכון! טיפשה! עכשיו תקבלי עונש נורא!" הרים את עיניו והבחין בבתו, כמעט קצף בפיה, מטלטלת בזעם בובה. "למה את צורחת ככה?" שאל. "זה רק במשחק", הרגיעה אותו. "אבל במשחק צריך לצרוח?" "כן", ענתה, "כי במשחק אני אמא."

פתאום הבין שהוא מקבל שיעור חינוכי אמיתי, בחינם. "אז אמא תמיד צריכה לצרוח?" המשיך לשאול. "כן, רק לילדים אסור", ענתה בפשטות. "מה עוד מותר לאבא ולאמא, וילדים אסור?" ביקש לדעת. "ללכת לישון מתי שרוצים", השיבה, "ולאכול ממתקים". ולבסוף: "להגיד מילים לא יפות, כמו 'טיפשה'. לאמא מותר להגיד לילדה 'טיפשה', אבל לילדה אסור להגיד 'טיפשה'."

השעון שלי, החוקים שלי

הרב הציג את הסיפור הזה בפני קהל של בעלי מקצוע חילוניים, כדוגמה "קלאסית" לדוגמה אישית לקויה. כולם הסכימו מיד. ואז, בניתוח מדוקדק, התברר ההפך הגמור: הילדה לא אמרה "ההורים שלי צבועים". היא אמרה: "לאבא ולאמא מותר, ולנו אסור." זה עולם שונה לגמרי מבחינה חינוכית. אף ילד נורמלי בעולם – **אף ילד** – לא חושב שהוריו צבועים. כי הוא לא מבין מוסר מוחלט; הסמכות היחידה בעולמו, כרגע, היא ההורה.

יש כאן שעון שכולם יודעים שהוא שלי. עכשיו אני אומר: "אסור לזר לגעת בשעון" – ואני עצמי נוגע בו. האם אני צבוע? השעון שלי. אני קובע את החוקים. אני אומר שאסור לזרוק אותו באוויר, ואני זורק אותו. האם אני צבוע? מבחינת הילד, לא. כי הוא בעל הבית על כללי הבית שלו.

זהו הפתרון היחיד, וזה בדיוק מה שכל ילד בעולם באמת חושב, בלי שום בעיה: "לך מותר, ולי אסור." זו לא הבנה שגויה מבחינתו, זו פשוט המציאות הבסיסית שהוא חי בה. ילד בגיל 5-7, גם 10, אין לו עדיין תפיסה מוסרית מוחלטת. אם אמא אומרת שאסור לאכול ממתקים, וגם שצריך ללכת לישון בזמן, וגם שאסור לגנוב, וגם שאסור לשקר – אצל הילד, כל אלה נמצאים על אותה מדרגה מוסרית בדיוק, נקבעים כולם באותו טון קול. אין לו חוש להבחין מה באמת חטא מוסרי, ומה סתם הרגל של הבית.

מגיל עשר: שתי מערכות, מה שאומרים ומה שחיים

בפרק זה: מה קורה כשהילד גדל, ומתחיל להבין שגם ההורים רואים בכלל מסוים חוק מחייב – אבל בכל זאת חורגים ממנו. כאן, ורק כאן, מתחילה הבעיה האמיתית: לא תחושת צביעות, אלא מסקנה עמוקה יותר – שהחיים מורכבים משתי מערכות נפרדות.

איך הוא פותר את הסתירה

סביב גיל עשר-אחת-עשרה (תלוי בהתפתחות הפרטית), מתרחש שינוי: הילד מתחיל לתפוס שגם אני, ההורה, רואה בכלל מסוים דבר מחייב – "אסור לזרוק את השעון" – ולמרות זאת אני זורק אותו. הוא כבר קולט שגם אני עוצר את עצמי, לפחות בכוונה, גם אם לא בפועל. וכאן מתחיל כל הקושי בחינוך לערכים.

הפתרון הטבעי לרוב הילדים (למעט אלה שגדלים בבית שבו יש סכסוך מובהק ומתנתקים רגשית ומייחסים צביעות מכוונת) הוא **לא** "ההורים שלי צבועים" – אלא מסקנה שונה, עמוקה ומדאיגה יותר: החיים מורכבים משני מישורים. יש "מה שאומרים ומצהירים", ויש "איך שבאמת מתנהגים". להיות דתי, בהגדרה הזו, פירושו לומר "בעזרת השם", לדבר במונחים מסוימים, לקיים כמה מצוות – ומחוץ לזה, לחיות בדיוק כמו שחיים. הילד לא חושב על זה במילים האלה, אבל הוא חש שיש התנהגות "ייצוגית" – מה שאומרים ברבים, איך מתלבשים, איך מדברים – ויש חיים "אמיתיים" בבית, שאינם בהכרח מבטאים "אמת פנימית" עמוקה יותר.

הילדה בכיתה, המורה, וקרבת החיים

ילדה טובה, נשמה יקרה, הולכת לבית ספר – למשל, כדי לבנות בית של תורה. אבל בדרך היא עוברת "שטיפת מוח" של פרסומות, חלונות ראווה נוצצים, אנשים לבושים בשיא ההידור. הכל שוטף את המוח: זה חיים – זה מה שאפשר לאכול, לקנות, להרגיש. עכשיו היא מגיעה לכיתה, והמורה, שזוכרת שהיא לא רק **ללמד** אלא גם **לחנך**, אומרת: "בנות, מה לכם הבלי עולם החומר, יש סיפוק רוחני ורוממות." הילדה שומעת – אבל בחלק מסוים של מוחה, זה מתחבר למחלקה של "הצגה". לא הצגה במובן של צביעות, אלא הצגה במובן של "תפקיד" – זה, לדעתה, שייך למערכת "מה שאומרים ומדברים", לא ל"חיים" עצמם.

יש מחקרים שמראים שככל שהמורה מדברת בשפה יותר פשוטה, קרובה לחיי היום-יום, היא משפיעה יותר – כי מדיבור מליצי, "ספרותי", מחריף אצל הילד את התחושה שזה "לא מהחיים". ומחקר נוסף מראה שמורה המוכרת לתלמידותיה גם בחיי היומיום – מזמינה אליה ילדה הביתה, שוטפת איתה כלים, אוכלת איתה ממתקים – משפיעה חינוכית פי כמה יותר ממורה ה"מנותקת", ה"מרוממת", כי אז הילדה קולטת שהמורה הזו שייכת גם לחיים, לא רק ל"תפקיד".

הסתירה שמפילה את התיאוריה

בפרק זה: עובדה מוכחת שסותרת לכאורה את עיקרון הדוגמה האישית: ילדים שגדלו בבתים עם יחסים לא תקינים בין ההורים דווקא נוטים **יותר** להצליח לבנות בתים טובים. איך ייתכן? והחשיפה של הטעות המדעית שגרמה במשך עשרות שנים לחשוב אחרת.

כשדוגמה שלילית מועילה

אם עיקרון הדוגמה האישית נכון כפשוטו – ילד מושפע ממה שמראים לו יותר מכפי שהוא מושפע ממה שאומרים לו – אז דוגמה שלילית צריכה להזיק, ודוגמה חיובית צריכה להועיל. אבל יש לנו אינספור מקרים שסותרים את זה בדיוק: מקרים שבהם דוגמה אישית חיובית הזיקה, ומקרים שבהם דוגמה אישית שלילית הועילה.

עובדה ידועה במדעי ההתנהגות: ילדים, ובעיקר ילדות, שגדלו בבתים שבהם מערכת היחסים בין ההורים הייתה מאוד לא תקינה (לא בהכרח בית הרוס או אליים, אלא סתם לא בריא) – הסיכוי שלהם לבנות בתים נהדרים **גדול** מהממוצע, ולא, כפי שחשבו פעם, קטן ממנו. הסיבה: מי שגדלה כך, הרגישות שלה מתפתחת יותר, היא מתבגרת מוקדם יותר, הרבה יותר אכפת לה, והיא מוכנה להשקיע הרבה יותר בבניית בית אחר משלה.

איך הטעות המדעית נולדה

עד סוף שנות השמונים, הייתה זו "עובדה" מבוססת בקרב חוקרים, פרופסורים ודוקטורים, שמי שגדל בבית הרוס, סביר שיבנה בית הרוס. איך הגיעו לזה? באמצעות בדיקת האנשים שהגיעו לייעוץ זוגי, וגילו שאחוז גבוה מהם באו מבתים לא תקינים. אבל אז קם חכם אחד ואמר: "רגע – בדקתם רק את אלה שיש להם בעיות, ובאו לייעוץ. אלה שאין להם בעיות, פשוט לא הגיעו לייעוץ בכלל!" הטעות הזו – סטטיסטיקה שנבנתה רק מתוך מי שפנה לטיפול, ולא מכלל האוכלוסייה – עיוותה עשרות שנים של "מדע", ורק בהמשך התברר שגם בין אלה שכן הגיעו לייעוץ, לעיתים "הנוחות" של הסבר תורשתי-משפחתי הייתה פשוט קלה יותר לניסוח מהאמת.

התוצאה המעשית של הטעות הזו הייתה הרסנית: אנשים רבים, שגדלו בבתים לא תקינים, הלכו לחתונה מתוך פחד מובנה, כי הורגלו לחשוב שגורלם נחרץ. ברגע שהתחילו לחשוף לציבור שזה לא נכון, המצב התחיל להשתפר, כי גישה של אמון ואופטימיות היא עצמה חלק הכרחי מבניית מערכת יחסים בריאה.

מקור תורני: סיפור החזון איש

בפרק זה: כדי ליישב את הסתירה, נדרשת הגדרה מתוקנת של דוגמה אישית. סיפור מכונן, ששמע הרב מפי מי שהתפלל במניינו הפרטי של החזון איש, מגלה את ההבחנה בין "לימוד" לבין "שימוש" – ולמה זו בדיוק המפתח.

"כחיה פצועה"

יהודי שזכה להתפלל במניינו הפרטי של החזון איש בביתו סיפר: אחד המתפללים הביא פעם את בנו הקטן, בן ארבע-חמש, לתפילה. הילד, כדרכם של ילדים, התחיל "לארגן" את הדברים סביבו – משך את הסידור, דחף את החומש, סידר את הכיסאות. אביו העיר לו פעם, פעמיים, שלוש – ללא הועיל. לבסוף, לאחר שההערות לא הועילו, "טיפל" בו האב, כלשון המספר, "בהתאם לדחפים הפדגוגיים שההתנהגות הזו עוררה אצלו" – בכעס, בתקיפות פיזית.

לאחר התפילה קרא החזון איש לאב, ואמר לו: "הילד שלך היום למד שני דברים. הוא למד שאסור להפריע בתפילה – את זה הוא השיג בדרך של **לימוד**, כלומר: כך אמרת לו במפורש. אבל הוא למד עוד משהו: שכשמשו מרגיז אותך, מותר לך להשתולל כמו חיה פצועה. ואת זה הוא קלט בדרך של **שימוש** – כלומר: כך הראית לו, לא אמרת. וסיים במשפט מכונן: "וחזף"ל אמרו: גדול שימושה יותר מלימודה. אם לא יכולת לוותר על השיעור השני, היה עדיף לוותר על שניהם."

שני דברים שהילד למד

זו בדיוק ההגדרה המדויקת של דוגמה אישית, כפי שהיא מנוסחת בשפה תורנית עתיקה, ולא כהמצאה מודרנית: הילד מושפע ממה **שמראים** לו הרבה יותר מאשר ממה שאומרים לו. אם יש סתירה בין מה שמראים לילד לבין מה שאומרים לו, הוא מושפע ממה שמראים לו – ולא ממה שאומרים לו. זהו העיקרון הנכון, מדויק, ואמיתי. השאלה היא רק איך ליישב אותו עם הסתירות שראינו: מקרים שבהם דוגמה אישית שלילית דווקא הועילה.

הסיפור המרכזי: המשפחה, הקורבן, והילד שאמר "כסף"

בפרק זה: סיפור מלא ומרתק על משפחה שעשתה עלייה מארצות הברית, ועל אב שוויתר על משכורת עתק כדי ללמוד תורה – ובכל זאת גידל בן שקבע ש"כסף הוא הדבר הכי חשוב בחיים". ההסבר: לא מה שנאמר בבית קובע את עולמו הפנימי של הילד, אלא מה שהוא **חש** וראה. ובסיום – הפתרון: "המחשה", לא "דוגמה".

מהאחוזה בכרמל לכולל

איש מחשבים שלא הצליח להחזיק שני דברים בראש

זוג מכרים עשה עלייה מארצות הברית, משתייכים לחוג ה"מודרן אורתודוקס". הוא – איש מחשבים נדיר בכישרונו; היא – בעלת תואר אקדמי בתחומה. שתי חברות תוכנה גדולות בישראל התחרו על שירותיו, והציעו לו משכורת עתק, פי כמה מהממוצע במשק. הם עלו "ממש לשם שמים", וקנו אחוזה גדולה במרכז הכרמל, והתחילו לבנות שם את "ארמון החלומות" שלהם.

כעבור כשנה וחצי-שנתיים, במסיבה משפחתית, נודע לרב שהאיש עזב את העבודה הנחשבת שלו והלך ללמוד בכולל. תחילה חשב שזה "משבר גיל העמידה" זמני. אך התברר שזו החלטה של קבע: החברה, שלא מצאה מחליף ברמתו, הציעה לו הסדר מפתה – משכורת מלאה, נוכחות מינימלית, זמינות טלפונית – אך הוא סירב לחלוטין. "אני טיפוס שחייב להתרכז", הסביר. "אם אני עובד עם מחשבים, אני ישן וקם עם זה. אם אני לומד, אני ישן וקם עם זה. אני לא מסוגל להחזיק בראש שני דברים בבת אחת." לימים מכרו את האחוזה בכרמל, וחזרו לגור בקהילה בתנאים צנועים יותר, ונראו מלאי סיפוק ושמחה עם הבחירה הזו.

הילד המבריק שהפתיע את הרב

תקופה קצרה לאחר מכן פנה האב לרב: "יש לי בעיה עם הבן שלי, בן אחת-עשרה – ילד מבריק, ירש כישרון משני ההורים, אוהב ללמוד – ולאחרונה הוא מביע שאט נפש כלפי לימודי חול וגם כלפי לימודי קודש." הרב, שהתעניין באופן אישי בקשר שבין הקורבן שהאב עשה לבין הדרדור הפתאומי בבן, נפגש עם הילד. "תגיד לי, חמוד", שאל, "מה הדבר הכי חשוב בחיים?" ציפה לתשובה "צפויה" – "תורה" – אבל הילד השיב בפשטות, ישר בפנים: "כסף".

הרב, מופתע, שאל: "ולמה לימוד תורה לא כל כך חשוב?" הילד גיחך – גיחוך מריר, לא שמח – ואמר: "זה אני יודע לבד." והסביר: מאז שאבא "הפסיק לעבוד והתיישב ללמוד", כל דבר שהילד רוצה נענה ב"אין לנו כסף לזה". אבא חוזר מהלימודים בערב, ומדבר עם אמא רק על החזרי חובות. "אין לו גם זמן בשבילי", הוסיף הילד. חשוב להדגיש: המצב הכלכלי בפועל לא היה קשה באופן אובייקטיבי, אלא רק ביחס לרמת החיים הקודמת שאליה הורגלה המשפחה. אבל הילד לא חי את זה כך. הוא חי שיחות חוזרות ונשנות על חוסר, על חובות, על מגבלות – והמסקנה שהתגבשה אצלו לא הייתה "תורה חשובה יותר מכסף", כפי שאביו הצהיר במפורש שוב ושוב, אלא ההפך הגמור: כסף הוא הערך העליון, כי הוא זה שהיה נוכח, שוב ושוב, כחיסרון מוחשי.

זו בדיוק הנקודה: הילד מושפע ממה שהוא **רואה וחש** הרבה יותר מאשר ממה שאומרים לו. לא משנה כמה פעמים ההורים יגידו במפורש "תורה זה הכי חשוב" – אם מה שהילד באמת חווה, יום-יום, הוא שיחות על חוסר כסף, המסקנה הפנימית שלו תהיה שכסף הוא הערך המרכזי.

דוגמה חריפה יותר, מתוך מקרה נפרד: ילד בן אחת-עשרה שגונב אולר מחלון ראווה בהתפרצות פתאומית. בבירור התברר שהוא, כמה חודשים לפני כן, ראה את האולר, ביקש מאמו מתנה עבורו – "אין לנו כסף לזה" – וחיכה לחנוכה, ליום הולדתו, לפורים. בכל פעם נדחה, ובכל פעם נאמר לו "אין לנו כסף". התשוקה הפכה אובססיבית, עד שביום מן הימים פרץ להתפרצות פתאומית. וכן, מקרה חמור אף יותר, של ילד שנתפס בבית מארגון צדקה בבני ברק גונב סכומים גדולים – ולא הוציא מהם דבר, אלא צבר את כל הכסף במחבוא, סופר אותו שוב ושוב. התברר שהוריו, אנשי חסד אמיתיים, שלחו אותו פעמיים בשבוע לאסוף כסף לצורכי צדקה מבית לבית – ובכל פעם שחזר, ההורים ישבו איתו וספרו יחד את הכסף שנאסף, ועיניהם נצצות. הילד לא ראה ולא שיתף בסיפוק הרוחני, בשמחה, בכיף שההורים חשו מעצם עשיית החסד – הוא ראה רק את המספרים, את הכסף, את הפעולה החוזרת של איסוף. וכך פיתח אצלו הרצון עצמו להיות "אוסף כסף", לא "בעל חסד".

הפתרון: המחשה, לא דוגמה

המסקנה האכזרית מכל הסיפורים האלה: אם אני, ברוב זמני, מדבר בבית על חוסר כסף, על חובות, על מגבלות – בין אם כי אין כסף, ובין אם כי דווקא יש כסף אך אני נזהר איתו – הילד קולט מה שהוא רואה נוכח שוב ושוב, ולא מה שאני מצהיר. הפתרון אינו לתת "דוגמה אישית" מושלמת – זה בלתי אפשרי. הפתרון הוא **להמחיש** לילד את החוויה הפנימית עצמה, את הסיפוק, את השמחה, את התחושה – לא רק את התוצאה או את הכלל.

אם ההורים חיים את הרמה הרוחנית שלהם **לעצמם בלבד**, בלי לשתף את הילדים בשמחה, בכיף, בסיפוק שיש בה – הילד לא רואה מכך דבר. כל מה שהוא רואה הוא רק את הצד החיצוני: הסבל, המחסור, המאמץ. וממנו הוא לומד שהחיים הרוחניים הם, בעיקרם, סבל. וכל ילד, מטבעו, בורח מסבל. זהו סוד כל הבעיה: לא הדוגמה האישית עצמה, אלא מה שהיא מבטאת בעיני הילד. הפתרון האמיתי הוא לחבר את עולם הערכים לחיים בפועל – לא רק לומר לילד שהם חשובים, אלא להראות לו, לשתף אותו בחוויה הפנימית, כך שהוא יחוש בעצמו שזה שייך לחיים, לא רק "מדובר" בהם.

מקורות ומראי מקומות

1. סיפור החזון איש וכן המתפלל – מסופר בשם יהודי שזכה להתפלל במניינו הפרטי של החזון איש.
2. חז"ל: "גדול שימושה יותר מלימודה" (על פי לשון הגמרא, ברכות ז ע"ב ומקבילות).
3. מחקרים בדבר הקשר בין איכות בית ההורים לבין הצלחת בניית בית עצמאי – מובאים כללית, ללא ציון מקור אקדמי ספציפי.
4. הסיפורים האישיים בספר זה מובאים מפי הרב יחיאל יעקובזון, מתוך סדרת השיעורים "חינוך ילדים".

נכתב ונערך על ידי:

הרב יהודה טאוב

קרית אתא

ליצירת קשר: 0527139520 📞

שיעורים נוספים של הרב 🎧

ניתן לשמוע עוד שיעורים נפלאים:

קול הלשון - קול תודה: 03-6171190 📻

באתר: www.kol-toda.co.il (https://www.kol-toda.co.il/) 🌐